

„Я НЕ ВТРАЧАТИМУ НАДІЇ“:

Віра, що долає кризу, на прикладі Псалма 27

Анотація. В статті представлена спроба богословського осмислення реакції на кризу на прикладі Псалма 27. Наслідки повномасштабного вторгнення РФ пригорнули увагу церкви до дослідження травми и пост-травматичного синдрому. Стаття пропонує тлумачення одного з псалмів впевненості, як спробу знайти відповіді на релігійні і духовні питання, що виникають у вірян, які переживають страх, тривогу і втрачають відвагу перед лицем викликів сьогодення. Псалом 27 закликає вірян до чотирьох речей: мати впевненість у Бозі (вірші 1-3); мати прагнення до Бога (вірші 4-6); шукати Бога (вірші 7-10); і надіятися на Бога (11-14). Автор намагається підкреслити богословську значущість і практичну цінність цього тексту і закликає читачів до більш глибоких стосунків з Богом.
Ключові слова: книга Псалмів, екзегеза, криза, віра, любов, надія, впевненість.

Title: “I will not lose hope: Faith that Overcomes Crisis in Psalm 27.” (Mykola Leliovskyi).

Annotation. The article presents theological reflection on the times of crisis based on the exegesis of Psalm 27. The consequences of the full-scale invasion of the Russian Federation have drawn the attention of the church to the study of trauma and post-traumatic syndrome. The article offers an interpretation of one of the psalms of confidence as an attempt to find answers to religious and spiritual questions that arise for believers who experience fear, anxiety, and lose courage in the face of today’s challenges. Psalm 27 calls on believers to do four things: have confidence in God (vv. 1-3); have a desire for God (vv. 4-6); seek God (vv. 7-10); and hope in God (vv. 11-14). The author tries to emphasize the theological significance and practical value of this text and calls readers to a deeper relationship with God.

Key words: Book of Psalms, exegesis, crisis, faith, love, hope, confidence.

Микола Леліовський, магістр гуманітарних наук в сфері біблеїстики – Університет Мастерс (Лос-Анджелес, США), магістр богослов’я – Європейський біблійний учбовий центр (Берлін, Німеччина), заступник академічного декана в Українській баптистській теологічній семінарії (Львів, Україна), ORCID: 0000-0002-4852-4394

КРИЗА ВИКРИВАЄ СТАН НАШОЇ ВІРИ І КИДАЄ ЇЇ ВИКЛИК

◆ Наслідки повномасштабного вторгнення РФ привернули увагу церкви до дослідження травми і посттравматичного синдрому. Багато християн, які страждають внаслідок довготривалих бойових дій на території України, а також спостерігають за стражданнями своїх співвітчизників, прагнуть докласти зусиль, щоб проявити турботу, принести полегшення і зцілення в життя своїх ближніх. Проблема в тому, що небагато з нас має фахову освіту і навички лікаря чи психолога.

Християнам важливо усвідомлювати роль і обмеження, які вони мають у спробах допомогти іншим. Ми ніколи не повинні уявляти себе тим, ким ми не є і тим паче не видавати себе за когось, ким ми не є. Утім, у сучасній психології існує сфера, яку зараховують до «релігійних і духовних». Релігійні люди, які намагаються впоратися з травмою, ставлять додаткові запитання, які не турбують нерелігійних людей. Наприклад, християнин, який страждає, може запитувати себе чи інших: «Де Бог у моїх стражданнях?» «Як мій гріх пов'язаний з тим, що я пережив?» тощо.

Зазвичай люди, які мають релігійний досвід, долають травми більш ефективно, ніж ті, хто не має духовної практики у своєму житті. Водночас, якщо людина не отримує допомоги у сфері релігійних і духовних питань, це може ускладнити й уповільнити процес подолання травми. Сучасні психологи, особливо на Заході, зазвичай рекомендують людям шукати відповіді на релігійні питання у своїй релігійній спільноті. Саме тут християни можуть надати необхідну допомогу людям, коли в них через кризу виникають релігійні та духовні запитання. Проте, як окремо взяті віруючі, так і церква загалом, опинилася в ситуації, де переважна більшість віруючих (особливо служителів) не споряджені біблійними знаннями і практичними навичками, які б зробили їх готовими ефективно надавати допомогу в рамках зазначеної вище компетенції.

Ця стаття має на меті екзегетичне дослідження 27-го псалма для того, щоб зрозуміти, як віра сприяє долаттю кризи, щоб, в свою чергу, допомогти християнам зрозуміти і застосовувати біблійні принципи в своєму житті, а також в служінні іншим. Криза, спричинена початком повномасштабної війни 24 лютого 2022 р., викрила стан віри євангельських християн в Україні і водночас кинула нам виклик. Проте криза має бути чимось, до чого християнин не є підготовленим. У Божому Слові ми знаходимо багато настанов, прикладів і принципів, які мають стати в нагоді Божому народу в часи кризи. Особливе місце в житті віруючих протягом багатьох століть посідає Книга Псалмів, яку доречно було названо «анатомією всіх частин душі», що виражає цілий спектр людських емоцій і переживань^[1].

[1] John Calvin, *Commentary on the Book of Psalms*, vol. 1, trans. Rev. James Anderson (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1949), xxxvii.

Дітріх Бонгеффер каже: «На перший погляд дуже дивно, що в Біблії є молитовник. Святе Письмо – це Слово Боже для нас. Але молитви – це слова людей»^[2]. Але псалми допомагають нам зрозуміти не лише стан людини та підібрати правильні слова для вираження своїх думок і почуттів Богу, ця книга також допомагає нам зрозуміти характер Бога, Його місце посеред людської кризи і те, як це має вливати на нашу ситуацію^[3]. Бонгеффер розмірковує про значення цієї подвійної перспективи:

Дитина вчиться говорити, тому що її батько говорить до неї. Вона вивчає мову свого батька. Так і ми вчимося говорити з Богом, тому що Бог промовляв до нас і промовляє до нас. Через мову Небесного Отця діти вчаться говорити з Ним. Повторюючи за Ним слова самого Бога, ми починаємо молитися до Нього^[4].

Богословську і практичну цінність цієї особливості Псалмів легко пропустити повз увагу, але важко переоцінити. Утім, із моїх особистих розмов із служителями євангельських церков я можу впевнено сказати, що християни в Україні мають особливий інтерес до цієї книги під час війни і по-новому відкривають для себе цю книгу.

Які відповіді пропонує Псалом 27?

◆ Особливу роль у моєму житті і служінні в перші місяці російського вторгнення в Україну відіграв Псалом 27. Причина була проста: опинившись посеред паніки і страху, шукав відповідь на одне запитання: «Що може допомогти віруючому звільнитися від страху та тривоги, а також зовсім по-іншому подивитися на події, які оточують її»? На своєму досвіді і на досвіді моєї помісної церкви я можу впевнено сказати, що Псалом 27 здатен підняти нас вище за будь-які зовнішні обставини, земні турботи. Істини Слова Божого, які містяться в цьому тексті, наче переносять душу в іншу реальність, вони дають новий погляд на речі навколо. Саме з цієї нової перспективи ми маємо дивитися на кожну небезпеку. Отже, Псалом 27 подібний до того духовного транспортного засобу, який переносить наші думки і весь наш стан із місця занепокоєння у місце спокою, там де є затишок для душі. Він буквально «транспортує» з місця страху, переживань і самотності у місце втіхи та безпеки. Це те місце, де Давид може сказати: «Моє серце не злякається!» І цим засобом є віра, довіра Богу.

Біблійна віра – це радикальна віра, тому що те, що вимагає від нас Господь, не схоже ні на що в цьому світі. Ця віра має прояв у всіх сферах

[2] Dietrich Bonhoeffer, *Psalms: The Prayerbook of the Bible* (Minneapolis, MN: Augsburg, 1974), 13.

[3] Bruce K. Waltke, James M. Houston, and Erika Moore, *The Psalms as Christian Lament: A Historical Commentary* (Grand Rapids, MI: Eerdmans Publishing Company, 2014), xi.

[4] Bonhoeffer, *Psalms*, 11.

нашого життя, у різних обставинах, а сила прояву віри як ніколи помітна в наших стражданнях і немочах. Розгляньмо псалом, щоб зрозуміти, як ще краще використовувати нашу віру в особливо важких обставинах.

ЛІТЕРАТУРНА СТРУКТУРА І КОНТЕКСТ

◆ Псалом 27 складається із чотирьох тематичних частин, подібних до чотирьох куплетів^[5]. У псалмі описано віру, яка виганяє страх, віру, яка впевнено говорить: «Господь – моє світло і моє спасіння. Кого мені боятися?» На початку, в перших трьох віршах Давид стверджує, що Бог Яхве – це Його Бог, Бог – його Спасіння. Цей Бог – світло та порятунок. Давид говорить, як Бог Яхве дає йому впевненість, навіть у надзвичайних та екстремальних обставинах. У віршах із четвертого до шостого Давид стверджує своє бажання бути поруч з Яхве і вихваляє радість і спокій від перебування в Божому домі. У віршах із сьомого до десятого Давид ставить перед собою завдання шукати обличчя Боже, розповідає про те, як Господь закликає людей робити це. Давид говорить про свій послух Божим настановам і просить Господа не приховувати від нього Своє обличчя. У віршах з одинадцятого до чотирнадцятого Давид молить Господа навчати його і вести, позбавити його від ворогів. Він закінчує свій псалом закликом до інших бути хоробрими, мати надію на Господа та цілком покладатися на Яхве^[6].

У цьому прекрасному псалмі ми дізнаємося про кілька важливих якостей віри, яка надихає Давида. У псалмі ми можемо знайти чотири особливості або чотири характеристики тої віри, яка справді переміщує нас у місце поруч із Богом, у місце безпеки, щоб разом з автором псалма ми теж могли сказати: «Серце моє не злякається!» навіть перед страшними загрозами для життя. Ці чотири аспекти віри для наслідування такі:

- Впевненість у Бозі (1–3);
- Прагнення до Бога (4–6);
- Пошук Бога (7–10);
- Надія на Бога (11–14).

Впевненість у Бозі (27:1–3)

◆ Початковий рядок псалма узагальнює весь його зміст. Єврейські слова, перекладені як «світло» (אור) і «боятися» (אֵרָא), схожі між собою. У єврей-

^[5] Як зазвичай серед науковців немає консенсусу щодо композиції і структури цього псалма. Більш детально про теорії композиції і можливі варіанти розуміння структури див. Erhard Gerstenberger, *Psalms: Part 1, with an Introduction to Cultic Poetry*, Forms of the Old Testament Literature (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1988), 125.

^[6] Адаптовано з James M. Hamilton Jr., *Psalms*, Evangelical Biblical Theology Commentary (Bellingham, WA: Lexham Academic, 2021), 1:326.

ській мові вони утворюють гру слів, і ця гра слів підкреслює дві альтернативи – «страх» та «віра»^[7]. Біблія асоціює рятівну присутність і діяльність Бога зі світлом, як у Старому так і у Новому Заповітах^[8]. Сяйво Божого світла на людину символізує Божу прихильність і присутність. Пригадайте благословення Аарона у книзі Числа 6:24–26: «Нехай поблагословить тебе Господь і охороняє тебе! Нехай Господь засяє Своїм обличчям до тебе і помилує тебе! Нехай Господь поверне Своє обличчя на тебе і хай дасть тобі мир!»

Отже, коли Давид говорить про Господа як про своє світло, про своє спасіння, він стверджує бажання та намір перебувати у Божій присутності. Саме усвідомлення Божої присутності надає віруючій людині потрібну впевненість. Дивлячись на своє життя і проблеми з цієї перспективи, християнин зосереджується на реальності духовній, невидимій, яка є піднесена над усім тим, що є видимим, над усім зовнішнім. Ця реальність вселяє в нього впевненість. Отже, навіть перебуваючи серед дуже важких обставин, християнин розуміє, що йому не потрібно лякатися та перебувати в страху^[9].

Саме це робить псаломспівець на початку псалма. Він використовує дані йому істини, щоб збудувати вал проти страху, який піднімається в ньому. Перед обличчям того, що він зараз переживає, він тримається реальності віри, якої навчає Слово, і використовує її, щоб подолати свій страх. Автор нібито «на мить звільняється від очевидних наслідків свого тимчасового оточення і будь-якої небезпеки. Він приймає іншу перспективу, і з цього погляду не існує ніякої небезпеки – нічого боятися»^[10].

Сьогодні вкрай важливо зрозуміти, у чому полягає наша впевненість? Хіба це наші особисті сили чи ресурси? Чи, може, це наші можливості, наші друзі чи союзники нашої держави, котрі бажають у цей військовий час допомогти нам? Чи це наш Господь? Якщо ми хочемо мати таку віру, яку мав Давид, таку впевненість, яку мав Давид, то чи знаємо ми Хто є наш Бог? А якщо знаємо, то чи усвідомлюємо ми Його присутність у нашому житті? Чи пам'ятаємо ми слова Господа, коли Він сказав Своїм учням: «І ось Я з вами по всі дні аж до кінця віку! Амінь» (Мт. 28:20). Він обіцяв завжди бути поруч зі своїми учнями і завжди присутній з нами. Він завжди близько. Кожного разу, закликаючи нас не лякатися, не втрачати відвагу, Святе Письмо завжди каже: «Господь поруч, Він близько!»

[7] J. Clinton McCann Jr., "The Book of Psalms," in *NIB*, 4:785.

[8] Більше про використання образу світла в Біблії див. Лиланд Райкен, Джеймс Уилхот, Тремпер Лонгман III, ред., *Словарь библейских образов* (СПб: Библия для всех, 2005), 1030–34.

[9] Timothy E. Saleska, *Psalms 1–50*, Concordia Commentary (Saint Louis, MO: Concordia Publishing House, 2020, 461.

[10] Там само.

Ця істина завжди вселяє впевненість. Тому в той час, коли в моє серце приходила тривога, коли мене сповнювали страхи, переносити їх завжди було легше, коли хтось був поруч, коли поруч були ті люди, які люблять, близькі до твого серця, які готові допомогти. Якщо Бог є наше світло, спасіння, якщо Він справді з нами, то і ця істина визволяє нас від страхів і надає впевненості, тієї впевненості, про яку говорить Давид. Оскільки Давид визнає Бога своїм світлом та спасінням, то саме тому він проголошує: «Кого мені боятись? Кого маю лякатись?». Тобто, він нікого не боїться!

Потім Давид змінює метафору «світла у темряві» на «укріплене безпечне місце», яке встоїть проти нападів всіх ворогів: Яхве – це фортеця його життя, тому він знову проголошує: «Кого йому боятися?». Відповідь та сама: «Нікого!». Жодні атаки не можуть подолати Бога Яхве. Жодна темрява не може погасити Його світло. Жодне лихо не може завдати Його порятунку. І ніякий гріх не може зупинити Його, навіть смерть не може утримати тих, кого Бог має намір воскресити! Бог Яхве є оплот життя Давида і це робить його впевненим. Це «підкреслює основний причинно-наслідковий зв'язок у псалмі – завдяки вірі в Господа псаломспівець може зустріти будь-яку кризу, не будучи паралізованим страхом»^[11]. У 3-му вірші він каже, що навіть коли його візьме в облогу ворожий табір, і навіть якщо підуть проти нього війною, Давид не злякається. Можливо, Давид вважав ці свої обставини найгіршими з усіх можливих і було важко уявити собі щось більш жахливе^[12].

Війна була звичним явищем для людей у старозаповітний час. Вони пережили багато війн, їм постійно загрожував напад ворогів. Давид розглядає ситуацію, в якій його візьме в облогу табір ворога, армія, налаштована на війну, і не просто на війну, а на знищення. Він називає цю страшну армію ворогів «людожерським військом», бо вороги «хочуть пожерти його тіло». Це найжахливіша армія, з якою можна зіткнутися. Думаючи про найгірші речі й уявляючи найстрашніший сценарій подій, коли ворог хоче його вбити, він доходить висновку, що йому нема чого боятися, оскільки він надіється на Яхве^[13].

«Моє серце у спокої, я не буду лякатися», – може сказати Давид, побачивши цілу армію ворогів, сповнених люті, думаючи про загрози та майбутнє. Він виявляє сильну віру та повне покладання на свого Бога. Ми знаємо, що Давид був свідком цих обставин у своєму житті, і саме те, як

[11] Nancy de Claisse-Walford, Rolf A. Jacobson and Beth Laneel Tanner, *The Book of Psalms*, The New International Commentary on the Old Testament (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2014), 267.

[12] Tremper Longman III, *Psalms: An Introduction and Commentary*, Tyndale Old Testament Commentaries (Nottingham, England: IVP, 2014), 150.

[13] Hamilton Jr., *Psalms*, 1:329-30.

він ставився до них, слугує чудовим прикладом і взірцем віри. Її можна порівняти з якорем, оскільки вона має ефект, схожий на ефект корабельного якоря. Якір — це важкий предмет, прикріплений до каната чи ланцюга, який закріплює судно на морському дні. Незалежно від стану моря, чи то серед сильних вітрів і хвиль, чи то серед різних течій, сила якоря допомагає закріпити та утримати судно на місці. Незважаючи на те, що вітер може сильно напірати та хвилі можуть бити човен, добре закріплене судно стійке в час шторму.

Псалом яскраво показує, як Давид буквально прив'язав себе до Яхве, а також до природи та характеру Бога. Не через те, що Давид сам був героєм, він міг протистояти небезпечним і страшним подіям свого життя, а тому, що Бог був у його житті. Він поклав основу свого життя на Господа. Давид розумів, що Бог був його світлом і захисником. Він на особистому досвіді знав про силу та любов Бога. Надія серед страхів, непевності та небезпек життя походить від цього глибокого знання Бога^[14].

Коли ми намагаємося допомогти собі або іншим правильно думати і діяти в кризових ситуаціях, нам варто замислитися над наступними запитаннями: чи знаєте ви Ісуса як свого Якоря, Надію та Спасителя? Чи маєте ви зв'язок із Ним такий, що ви залишаєтеся з Ним навіть під час бурі та тривоги життя, випробування, страху, відчаю, тому що знаєте, що Він вас полюбив і віддав Себе за вас? Показуючи Свою спасенну благодать, Отець послав Свого Сина, щоб врятувати недостойних грішників, і Він помер на Хресті за них. Ви не пізнали цієї любові, якщо вона не прив'язує вас до Ісуса Христа або тягне вас до Христа. Як зауважив Мейс, «віра – це практика пізнання Бога як Спасителя в усьому нашому житті»^[15].

Дуже важливо зрозуміти логічний зв'язок, який існує між цими чотирма куплетами псалму. Давид прагне до Бога після того, як він зрозумів, хто є Бог. Тому перше, що ми побачили тут, – це впевненість у Бозі. Друге – це прагнення до Бога. Якщо ми знаємо Хто є Бог, тоді опинившись у складних обставинах, забажаємо бути передусім у Його присутності.

Прагнення до Бога (26:4–6)

◆ Через надійність Яхве, про яку Давид зазначив у перших трьох віршах псалма, він виявляє своє бажання у наступних віршах 4–6. Яхве є світлом у пітьмі, порятунком у біді та захистом у битві. Цілком зрозуміло, що Давид хотів би бути саме з Богом Яхве. Він стверджує, що є лише одна річ, якої бажає і шукає: «Одного прошу я в Господа, і одного прагну».

[14] C. Hassell Bullock, *Psalms 1-72, Teach the Text Commentary Series* (Grand Rapids, MI: Baker, 2015), 1:204–205.

[15] James Luther Mays, *Psalms, Interpretation* (Louisville, KY: John Knox Press, 1994), 133.

Ця фраза, яка є єврейською ідіомою^[16], означає, що найважливіше для Давида – перебувати в Господньому домі, дивитися на Його красу, роздумувати в Його Храмі та чути Його Слово.

Згадайте моменти, коли ви відчували тривогу та не могли контролювати обставини свого життя, що ви тоді бажали? Що ви хотіли б мати, якби вам довелося вибрати лише одне? Віра, яка спонукає нас прагнути до Бога, щоб перебувати з Ним, є вірою, яка направляє нас туди, де ми прагнемо бути. Якщо ми справді віримо в те, Хто є Бог, єдиний спосіб реагувати – це прагнути до Яхве, жадати Його, щоб побачити красу Бога та почути Його Слово. Давид стверджує, що він не може знайти приємнішого місця, і більш повчального джерела. Храм символізує Божу красу. Отже, його увага зосереджена на Бозі, а не на будинку^[17].

Коли почалася війна, ми всі, засмучені і розгублені, декілька днів дивилися новини про те, що і де відбувається. В цьому псалмі ми бачимо, що для того, щоб наша віра встояла в цих випробуваннях і не зламалася, нам необхідно шукати правильну інформацію в правильному місці. Нам необхідно думати про Слово Боже, про те, що саме Бог говорить про ці події. Так, звичайно, є новини, в яких ідеться про наші обставини, але є й те, що Бог каже про наші обставини. Кого ми маємо слухати більше? Кому приділяти уваги більше? Давид не звернувся до каналів новин, бо він хотів тільки одного – перебувати в Домі Яхве, оглядати Господню красу та чути Його Слово. Бо він знає Хто є Яхве і це надважливе.

Бог є центром уваги віруючої людини, а не будівля. Деякі люди приходять на збори не для того, щоб побачити красу Бога, а щоб подрімати після важкої роботи, послухати спів або поспілкуватися з друзями, відпочити від рутинних справ і марноти, відвідати недільну школу, пообідати або просто відпочити. Справді, є багато причин просто прийти на богослужіння в церкві. Але якщо люди не оглядають красу Господа Бога Яхве, їхня віра не буде достатньою, щоб пережити труднощі та бурі життя. Навіщо ми з вами відвідуємо богослужіння в церкві? А коли ми приходимо до церкви, чи бачимо ми красу Яхве? Чи бачимо ми в особистості Ісуса Христа славу Божу? Чи бачимо ми в Євангелії славу Божу? Чи бачимо ми славу Божу в провидінні того, як Він створює все в нашому житті так чудово? Коли Давид каже про те, наскільки приємно бути в храмі, він має на увазі те, наскільки приємно бути поруч із Богом. Ми маємо усвідомити важливість того, що в складі часи Давид зосереджувався на Бозі.

У Книзі Псалмів ми бачимо закономірність (і я впевнений, що цю закономірність помічаємо і в своєму житті): коли Давид дивиться навсбіч, а не на Господа, він впадає в розпач, але коли він зосереджується на Бозі,

^[16] Hans-Joachim Kraus, *Psalms 1–59*, Continental Commentary (Minneapolis, MN: Fortress Press, 1993), 334.

^[17] Longman, *Psalms*, 150.

він отримує впевненість і надію. У цьому світі, а особливо зараз, є багато речей, які можуть нас розчарувати. Поглядаючи на себе, ми повинні відверто визнати, що в нас самих немає жодних позитивних причин для радості та спокою. У псалмах Давид часто говорить про свою душу, про те, як вона страждає та мучиться. Однак майже кожного разу, коли він говорить про це, він переводить свою увагу на свої обставини, на людей, які його засмучують, на Бога, на Його якості, на Його діла, на те, Хто Він є і що Він зробив для нього. Після цього душа Давида постійно змінюється, набуває сили та спокою. Це саме те, що нам потрібно. Нам потрібно дивитися на славу Божу в Ісусі Христі, коли ми приходимо в Дім Господній, на це місце поклоніння, де ми збираємося разом. Як пише апостол Павло ця слава підкріпить нас і перетворить нас у той славний образ від слави в славу (2 Кор. 3:18).

У кінці п'ятого вірша Давид стверджує, що якщо він опиниться в темному місці, такому як долина смертної тіні (Пс. 23:4) і якщо місцевість під його ногами виявиться хиткою, він буде впевнений, що Яхве підніме його і поставить на скелю. Яхве перемістить його з місця невпевненості та вразливості до місця переваги та сили^[18]. «Віра в Бога не позбавляє Божих слуг від труднощів. Але вона озброює їх, щоб, незважаючи на труднощі, жити з відвагою і надією»^[19].

Коли Яхве зробить це для нього, каже Давид у вірші 6, це означатиме, що його голова піднесеться вище, ніж у тих, хто ворогує з ним. Бог врятує Давида і осоромить його ворогів. А у відповідь на це, Давид продовжує говорити, що він піде в skinію, щоб принести радісні жертви, щоб співати псалми про могутні діяння Яхве.

Зверніть увагу на логіку, що діє в перших двох розділах цього псалма: Яхве – це надійна допомога, тому перебування в його присутності – єдине, чого бажає Давид. Зіткнувшись із випробуванням у своєму житті, віруючий повинен відповідно реагувати, а саме він повинен прагнути того, щоб бути в присутності Яхве і не тільки, але й служити Йому і прославляти Його.

Коли ми знаходимося в присутності Бога, ми не можемо просто перебувати в якомусь релігійному ступорі. Згадайте пророка Ісаю коли він опинився перед Божим престолом і бачив Владику, Який сидів на високому і піднесеному престолі, а також серафимів, які волали один до другого повторюючи: «Святий, Святий, Святий Господь Саваот!» (Іс. 6:1–3), то яка була реакція Ісаї? Яка була реакція, коли до нього підлетів один із серафимів, тримаючи в руці розжарене вугілля, взяте з жертovníка і доторкнувшись до його уст, очистив їх? Ісаї хотів служити Богові, він сказав:

[18] Hamilton, *Psalms*, 1:331.

[19] McCann, “The Book of Psalms,” 785.

«Ось я, пошли мене!» І такою має бути реакція кожного віруючого. Коли ми опиняємося перед Яхве, коли ми бачимо Його красу, то хочемо бути «агентами», посередниками, слугами, посланцями, представниками великого Бога в цьому світі. Ми хочемо принести Його любов, милосердя, благодать у цей світ. Ми не тільки хочемо прагнути до того, щоб перебувати в Божій присутності, але й прагнути служити Йому і прославляти Його.

Пошук Бога (7–10)

◆ Далі Давид говорить про пошук Бога. Визначивши те єдине, чого шукає Давид у Бога Яхве, він не додає щось нове, але розвиває ту саму думку в віршах нижче і формулює її іншими словами, коли говорить про пошук обличчя Яхве (7–10). У четвертому вірші ми бачимо бажання Давида оселитися у Домі Господньому та оглядати красу Господню.

Коли в Києві почалася комендантська година, яка тривала три дні, я запропонував братам і сестрам оселитися в нашому домі молитви. Я хотів, щоб вони провели цей час разом, роздумуючи над Словом Божим і в молитві, щоб бути в місці, де ми можемо насолоджуватися Божою присутністю та підтримувати одні одних. Так само вчинили наш пастор і його дружина, вони переїхали до будівлі церкви і там залишаються до цього часу. Давид каже: «Де ж мені ще бути?! Де ж ще перебувати, до того ж у такий час!? Куди ще іти, як не в Дім Яхве, як не в те місце, де кожного дня можна оглядати Його красу?!»

Отже, Давид говорить про пошук обличчя Яхве (7–10). Він кличе до Яхве, щоб Той почув його голос, був милостивий і відповів на його заклик. Єврейський текст у восьмому вірші є дещо складним, але вірш, схоже, є повторенням вірша з книги Повт. 4:29, де сказано, що Ізраїль повинен шукати Яхве^[20]. Але Давид каже, що він буде говорити від імені Бога, буде закликати всіх шукати обличчя Яхве. Знову важливо відзначити логіку цього псалма. Коли у вашому серці з'являється тривога, то ви знаходите впевненість в Яхве, ви згадуєте Хто є Бог! Хто такий Ісус Христос! Ви самі бажаєте бути з Ним, а також ви будете закликати й інших людей шукати Бога, ви будете закликати їх піти за Христом з вами. Так робить Давид – він каже: «Шукайте Господа!»

Виступивши від імені Яхве і закликавши всіх шукати Його обличчя, Давид у відповідь проголошує, що саме так він і вчинить. Попри всі очікування та звичаї, Давид не прагне заручитися прихильністю сильних світу цього, завоювати серця багатьох людей або задовольнити власне марнославство. Давид шукає обличчя Божого. Це позитивне прохання до Бога – щоб Він був милостивим до Давида і благословив його спробу шукати

[20] Allen P. Ross, *Psalms 1–89*, Kregel Exegetical Library (Grand Rapids, MI: Kregel, 2011), 630.

обличчя Яхве – доповнюється альтернативою в дев'ятому вірші. Давид просить Господа не приховувати обличчя Своє, не відвертати його. Давид звертається з цим проханням, тому що Яхве був його помічником і він благає Господа не залишати і не покидати його. Бог обіцяв не залишати і не покидати свого народу (Повт. 31:6) тому Давид просить Господа стримати свою обіцянку^[21].

Далі, в десятому вірші він продовжує своє благання до Господа. Першу фразу десятого вірша можна сприймати як констатацію того, що вже сталося: «Тому що мій батько і мати моя залишили мене»^[22]. У такому разі текст можна зрозуміти фігурально, тобто Давид лишився самотній, він уже залишений наче дитина, покинута батьками або осиротілий від того, що батьки померли. Він хотів сказати Господу: «Не залиш мене, бо я вже один». Це узгоджується з твердженнями у віршах 2 та 3, де Давид висловлює впевненість у Бозі у найтяжчих і найсумніших обставинах. Навіть якщо батьки Давида залишать його, він упевнений, що Яхве візьме його до Себе, Бог не залишить його. Слово, що перекладається як «прийняти» (קָבַץ) – це термін, який використовується для позначення збору та прийняття когось у сім'ю^[23], тут Господь зображений як той, хто приймає саме того, від кого відмовилася навіть сім'я^[24].

Надія на Бога (11–14)

◆ Прохання і настанови, які завершують цей псалом, продовжують бути тісним, логічно пов'язаним ланцюжком у цьому тексті. У послідовному ході думки в цьому псалмі Давид називає Яхве своїм світлом, спасінням і фортецею, потім він каже про своє бажання бути в присутності Бога, в храмі Божому, він хоче бути там, щоб шукати обличчя Яхве. Але Давид був не тільки поклонником, який шукає обличчя Божого; він був і паломником, що йде Божим шляхом, навіть якщо кожен крок йому доводилося робити не баченням, а вірою. І це гарний приклад дня нас. Якщо ми говоримо, що Господь є наш Бог, стверджуємо, що віримо в Ісуса Христа, якщо ми читаємо Слово Боже і говоримо «так і амінь», тоді чи хочемо ми йти Його шляхом?

[21] John Goldingay, *Psalms 1–41*, Baker Commentary on the Old Testament (Grand Rapids, MI: Baker, 2006), 397.

[22] Такого погляду дотримується, наприклад, Samuel Terrien, *The Psalms: Strophic Structure and Theological Commentary*, The Eerdmans Critical Commentary (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2003), 268. Деякі переклади містять: «Хоча б мій батько і моя мати залишили мене, та Господь мене прийме», сприймаючи фразу гіпотетично (наприклад, найпопулярніший англійський переклад NIV та сучасний переклад Рафаїла Турконяка).

[23] David J. A. Clines, ed., *The Dictionary of Classical Hebrew* (Sheffield, England: Sheffield Academic Press, 1993), 1:347.

[24] deClaisse-Walford, Jacobson and Tanner, *The Book of Psalms*, 270.

Його шлях не завжди той, який нам подобається, ми не завжди уявляємо собі Божий шлях таким, яким він є. Дуже часто, думаючи про Божу благодать, ми сприймаємо її як «визвольну», тобто таку, яка полегшує наші труднощі. Ми постійно кличемо до Бога і просимо Його про те, щоб Він зробив наше життя трішечки легшим, щоб виправив наші обставини, змінив нашу ситуацію. Але Бог залишає нас у цьому світі і здійснює в нас головну дію – переображає нас в образ Сина Свого Ісуса Христа.

Тому те, чого ми потребуємо найбільше, щоб бути перед Ним, щоб опинитися в Його присутності – це «переображувальна» благодать. Так, звичайно Він дає нам цю «визвольну» благодать, інакше ми можемо загинути, але найбільше ми потребуємо саме переображувальної благодаті. По цей бік вічності благодать часто з'являється нам в дуже «незручній» формі і тому нам необхідно настановляти та підбадьорювати один одного, нагадуючи про сенс цієї переображувальної благодаті. Можливо, ми отримаємо не те, що хотіли, але це обов'язково буде те, чого ми потребуємо. Бог – вірний, Він із любов'ю працює над нами, щоб переобразити наші серця, використовує недосконалість цього світу, де ми поки що перебуваємо, щоб завершити Свій труд у нас. Це і є Його благодать.

Звідси природно випливає, що якщо Давид хоче бути в присутності Бога, він повинен ходити Божими шляхами^[25]. Тому у вірші 11 він просить Яхве вчити і вести його рівною дорогою, тим паче, що у Давида є вороги, які хочуть його знищити^[26].

Далі у вірші 12 Давид просить Господа не віддавати його напризволяще ворогам і причини, з яких його бажання повинні бути задоволені – це обман і абсолютно безпідставна жорстокість ворогів до нього. Саме з цим і ми з вами стикаємося зараз постійно. У вірші 13 Давид підкреслює, що його віра в те, що він побачить благо Бога в країні живих, зберегла його серед труднощів і горя, які обрушували на нього його вороги. У відповідь на Божу вірність, щойно висловлену у вірші 13, Давид закликає інших надіятися, або буквально «чекати, очікувати» на Яхве (вірш 14)^[27]. Він закликає інших бути мужніми і зміцнитися серцем, повторюючи заклик

[25] Hamilton, *Psalms*, 1:332.

[26] Як зазначає Гарман, «ворогами цілком можуть бути чужі народи, які не бажають, щоб ізраїльський цар ходив дорогами Господа свого заповіту», див. Allan Harman, *Psalms, A Mentor Commentary* (Ross-shire, Great Britain: Mentor, 2011), 1:249.

[27] Р. Турконяк перекладає термін נָחַם «надійся», що є цілком можливим значенням у цьому контексті. Але буквальный переклад «чекай» здається більш доречним (див. Ludwig Koehler, Walter Baumgartner, and Johann Stamm, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Translated and edited under the supervision of Mervyn E. J. Richardson [Leiden: Brill, 2001], 2:1082), особливо зважаючи на богословський підтекст цього слова (див. Daniel Schibler, «נָחַם,» in *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*, ed. Willem Van Gemeren [Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1997], 3:893-95).

покладатися на Яхве. Цей псалом починається з надії на Яхве і закінчується надією на Яхве. Але що означає «очікувати Бога»?

Коли наше серце переповнене страхом і тривогою, коли ми опинилися перед лицем загрози та обставин, які не можемо контролювати, нам необхідно згадати Хто є Господь. Коли ми згадуємо про те, Ким Він є, починаємо відчувати потяг до Нього, Його характер приваблює, Його слава та любов тягне нас до Нього, ми хочемо бути з Господом. Коли Христос преобразився перед учнями і вони побачили Його в славі, то Петро сказав: «Давайте побудуємо тут три кущі і будемо тут завжди». Ми завжди і постійно хочемо бути в славі Господа, але щоб бути в славі Господа, потрібно змінюватися, стати іншими, ходити Його шляхами, служити і поклонятися Господеві. Ми потребуємо переображувальної благодаті, але Бог, поки що, не завершив Свою дію в нас. Так, це відбувається в нас кожного дня. Ми оновлюємося, коли дивимося не на те, що видиме, але на те, що невидиме (2 Кор. 4:16–18) і цей процес ще не скінчився. І тому ми чекаємо, але чекаємо не бездіяльно, а чекаємо наполегливо працюючи.

ВИСНОВКИ

◆ Бог є спасителем Давида, Він – його світло та місце його притулку (1–3), тому Давид хоче бути в присутності Бога (4–6) і знати Яхве вічна-віч (7–10), щоб відчутти Божу присутність і бути в змозі залишатися в ній; Давид знає, що повинен бути слухняним у вірі, тому він закликає Бога навчити його ходити Божими шляхами, а читача заохочує до мужнього терпіння (11–14). Головний урок, який залишає для нас цей текст: «Не обставини формують Бога, але Бог формує обставини»^[28]. Нам не можна про це забувати і тому ми можемо зробити висновок – якщо ми віримо в Бога, тоді не обставини формують нашу віру, але наша віра має формувати наші погляди і реакцію на обставини.

Апостол Павло в 2 Коринтян 4:16–18 каже, що ми не знемагаємо, не втрачаємо відваги, хоч наша зовнішня людина зотліває, проте наша внутрішня людина оновлюється щодня. Адже наші короточасні легкі страждання не зрівнюються з тою величною вічною славою, яку Бог приготував для нас. І це не відбувається механічно, тобто щоразу, коли різні страждання досягають нас і ми відразу стаємо більш оновленими, прославленими чи схожими на Ісуса Христа. Ні. Павло пише у 18-му вірші, що це відбувається саме тоді, коли ми дивимося не на видиме, а на невидиме! Павло використовує дуже цікаве грецьке слово *οκοιτῶ*, яке можна перекласти як «вдивлятися, зосереджуватися, зациклюватися»^[29]. Це можливо

^[28] Bullock, *Psalms*, 1:205.

^[29] William Arndt et al., *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature* (Chicago: University of Chicago Press, 2000), 931.

зробити тільки очима віри, тому далі він і каже, що ми живимо вірою, а не тим, що бачимо, бо невидиме тимчасове, а невидиме – вічне.

Отже, псалмоспівець не є людиною, яка має віру і довіряє Богові просто від того, що має особисту здатність довіряти^[30]. Ви знаєте, що є люди які схильні турбуватися, а є люди схильні просто довіряти. І тому, те про що каже Давид – це не просто його здібність довіряти, він не просто людина віри, він не просто здатний сміятися над небезпеками, він не просто хоробрий воїн. Ми всі різні, кожен із нас має свій темперамент, свій склад характеру, тому цей приклад був би марним для тих, хто не має подібного темпераменту або складу характеру, як у Давида. Але ж кожен із нас має зрозуміти, що довіра Давида заснована саме на тому, що він знає і розуміє, Ким є Бог! Він вірить у те, що Бог зробив! І тому, в цьому псалмі віра Давида є прикладом і підбадьоренням для нас. Ми бачимо тут упевненість в Бозі, прагнення до Нього, пошук Бога та надію на Бога.

Нехай допоможе нам Господь зростати у своїй вірі і допомагати іншим, які борються з відчаєм, самотністю, безнадійністю, пригніченням, страхом, використовувати свою віру, щоб пересунути в місце Божої присутності, в те місце, де нам немає чого боятися, де ми можемо бути мужніми, можемо працювати та служити Богові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Arndt, William et al., *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*. Chicago: University of Chicago Press, 2000.
- Bonhoeffer, Dietrich. *Psalms: The Prayerbook of the Bible*. Minneapolis, MN: Augsburg, 1974.
- Bullock, C. Hassell. *Psalms 1–72*. Teach the Text Commentary Series. Grand Rapids, MI: Baker, 2015.
- Calvin, John. *Commentary on the Book of Psalms*. Vol. 1. Trans. Rev. James Anderson. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1949.
- Clines, David J. A. ed., *The Dictionary of Classical Hebrew*. Sheffield, England: Sheffield Academic Press, 1993.
- deClaissé-Walford, Nancy Rolf A. Jacobson and Beth Laneel Tanner, *The Book of Psalms*, The New International Commentary on the Old Testament (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2014), 267.
- Gerstenberger, Erhard. *Psalms: Part 1, with an Introduction to Cultic Poetry*. Forms of the Old Testament Literature. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1988.
- Goldingay, John. *Psalms 1–41*. Baker Commentary on the Old Testament. Grand Rapids, MI: Baker, 2006.
- Hamilton, James M., Jr. *Psalms*. Evangelical Biblical Theology Commentary (Bellingham, WA: Lexham Academic, 2021).
- Harman, Allan. *Psalms*. A Mentor Commentary. Ross-shire, Great Britain: Mentor, 2011.

[30] Goldingay, *Psalms*, 1:393.

- Koehler, Ludwig, Walter Baumgartner, and Johann J. Stamm, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Translated and edited under the supervision of Mervyn E. J. Richardson. Leiden: Brill, 2001.
- Kraus, Hans-Joachim. *Psalms 1–59*. Continental Commentary. Minneapolis, MN: Fortress Press, 1993.
- Longman, Tremper, III. *Psalms: An Introduction and Commentary*. Tyndale Old Testament Commentaries. Nottingham, England: IVP, 2014.
- Mays, James Luther. *Psalms*, Interpretation. Louisville, KY: John Knox Press, 1994.
- McCann J. Clinton, Jr. “The Book of Psalms.” In *New Interpreter’s Bible*. Pages 4:639–1280. Nashville, TN: Abingdon Press, 2004. 4:785.
- Ross, Allen P. *Psalms 1–89*. Kregel Exegetical Library. Grand Rapids, MI: Kregel, 2011.
- Saleska, Timothy E. *Psalms 1–50*. Concordia Commentary. Saint Louis, MO: Concordia Publishing House,
- Schibler, Daniel “הַלְלָהּ.” In *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*. Ed. Willem VanGemeren. Pages 3:893–95. Grand Rapids, MI: Zondervan, 1997.
- Terrien, Samuel. *The Psalms: Strophic Structure and Theological Commentary*. The Eerdmans Critical Commentary. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2003.
- Waltke, Bruce K., James M. Houston, and Erika Moore. *The Psalms as Christian Lament: A Historical Commentary*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2014.
- Райкен, Лиланд, Джеймс Уилхот, Тремпер Лонгман III, ред. *Словарь библейских образов*. СПб: Библия для всех, 2005.